

Skal kirken tale eller tie

Taler

Andreas Aarflot

Sted

Bergen

Omstendigheter

Kirkeakademiet

- 1 Jeg vil i det følgende peke på noen viktige prinsipielle forutsetninger for kirkens engasjement i samfunnsmessige og politiske spørsmål.

5 Gud gir mennesket verd. Gud er verdens og menneskehetens skaper. Hvert menneske er skapt av Gud og har egenverdi fra konsepsjonen til dødsøyeblikket. Derfor er menneskets verd ikke begrunnet i dets produktivitet eller grad av livsutfoldelse eller tjenlighet. Menneskelivet er ukrenkelig. Det er bare Skaperen selv som har råderett over menneskets liv (1 Mos 1,27; 9,5; 1 Kor 15,45 ff).

- 10 Menneskelivets ukrenkelighet og verdi gjelder alle mennesker. Gud setter ikke skille mellom født og ufødt, ung og gammel, funksjonsdyktig og funksjonshemmet, mann og kvinne, hvit og sort, rik og fattig. Alle mennesker er skapt i Guds bilde og er likeverdige (Salme 139, 13-16; Gal 3, 28).

- 15 Gjennom Guds komme til verden i Jesus og Guds kjærlighet i Kristi frelsesverk bekrefter og bestyrker Gud skapelsens visjon av menneskeverdet. Gud bekjenner seg til sin skapning ved å stige inn i den og ved å dø for den. Menneskehetens mange forsøk på å frarøve enkeltmennesker og grupper av mennesker likeverdighet, er brudd på de rettigheter og forpliktelser Gud har gitt
20 menneskene overfor hverandre. Alle mennesker er av Skaperen gitt rett til å bekjempe slike forsøk og slike krenkelser (Amos 5,24; Jes 1,17).

- 25 Menneskeverdet er truet på mange felter i vår tid. I den vestlige verden har menneskene utvidet sin frihet og sosiale trygghet i vårt århundre. Samtidig har vi formet en forbrukerkultur der menneskets verdi synes å ligge i graden av lykke, vellykkethet og materiell fremgang og tilfredsstillelse. En slik kultur synes å utvikle livsstilssykdommer, økt bruk av rusmidler og hardere

30 mellommenneskelige forhold. Menneskets forpliktelse til å kjempe for
hverandres rettigheter og verne om andres verdi ofres altfor ofte til fordel for
menneskelig kortsynthet og egoisme.

Den umiddelbare opplevelsen av tilhørighet til en felles menneskehet gjør det
kanskje lettere for oss enn tidligere generasjoner å forstå skapelsesberetningen i
35 Bibelen som understreker at Gud skapte mennesket til et fellesskap,
menneskeheten, som er global og grensesprengende. Denne globale
menneskehet gis i Bibelen det felles oppdrag å være Guds forvaltere over hans
skaperverk. Og Han gir menneskeheten et felles ansvar til å håndtere de følger
menneskehetens mange feildisposisjoner har ført til: Klasseforskjeller,
40 undertrykkelse, rasisme, krig, kjønnsdiskriminering, ufred, alt sammen
kjennetegn ved menneskehetens historie fra Adams fall til vår egen tid.

Det grunnleggende motiv er nestekjærligheten som betyr at fellesskapets beste
og gjensidighet i forholdet mellom mennesker settes over og foran den enkeltes
45 maksimering av egen lykke. Nestekjærligheten utleverer menneskene til
hverandre. Ingen mennesker kan derfor være likegyldige overfor hvordan andre
lever.

Lignelsen om den barmhjertige samaritan viser dette: spørsmålet vendes fra å
50 være et spørsmål om hvem som er min neste - et spørsmål om nestekjærlighetens
grenser - til en formaning om å være en neste i møte med og i fellesskap med alle
mennesker. Nettopp denne lignelsen illustrerer også at nestekjærlighet ikke
kjenner nasjonale eller etniske grenser - den er universell og internasjonal.

55 Et annet gjennomløpende motiv er at Gud hele tiden gir menneskeheten i
oppdrag å sikre alle mennesker like rettigheter og likeverdige livsforhold.
Gjennom lovverket i GT, profetenes forkynnelse og Jesu egen forkynnelse og
helbredelsesgjerninger, ser vi at Guds kjærlighet hele tiden er rettet inn til forsvar
for de fattige, utstøtte, fengslede og underprivilegerte. Så sterkt er dette at vi i
60 GT, men og særlig sterkt i NT, kan se at Gud identifiserer seg med den fattige,
jfr. Jesu tale om den siste dommen i Mt 25. Sml. teksten for askeonsdag (Jes 58,
5-9a): «Så sier Herren: Er dette den faste jeg vil ha: en dag da mennesket plager
seg i botsdrakt og ligger i aske? Kaller du dette for faste, er det en dag etter
Herrens vilje? Nei, slik er fasten som jeg vil ha: at du løslater dem som med urett
65 er lenket, sprenger båndene i åket og setter de undertrykte fri, ja, bryter hvert åk
i stykker, at du deler ditt brød med dem som sulter, og lar hjemløse stakkarer

komme i hus, at du sørger for klær når du ser en naken, og ikke svikter dine egne. Da skal ditt lys bryte fram som når dagen gryr, dine sår skal snart leges og gro. Din rettferd skal gå foran deg og Herrens herlighet følge etter deg. Da skal Herren svare når du kaller på ham, når du roper om hjelp, skal han si: «Her er jeg!» Det samme motiv finner man i Mt 23,23: «Ve dere, skriftlærde og fariseere! Dere hyklere! Dere gir tiende av mynte og anis og karve, men bryr dere ikke om det som veier mer i loven: rettferdighet, barmhjertighet og troskap. Dette skulle gjøres, og det andre ikke forsømmes.»

Vår opplevelse av å være en del av verdenssamfunnet og de utfordringer det stiller oss overfor i håndteringen av menneskehetens problemer, har et grunnlag i økonomiske og politiske realiteter. Det er ikke fjernsynsskjermen som skaper forbindelsen mellom oss og mennesker i andre verdenshjørner, den er der allerede og manifesteres sterkere enn tidligere gjennom mediastrømmen. Et enkelt eksempel: Når vi på fjernsynsskjermen ser de sør-afrikanske sikkerhetsstyrkenes pansrede biler spre og skyte demonstrerende svarte, gjør media de svartes situasjon til en del av vår hverdag. Men dette reflekterer også den sammenheng vi er involvert i: norske skip transporterer 30 % av oljen til Sør-Afrika. Og hva er et pansret kjøretøy uten bensin?

I en lang rekke land ser vi at mennesker undertrykkes, forfølges og tortureres for sin tros og sin overbevisnings skyld. Mennesker diskrimineres på grunn av rase, kultur eller kjønn. Verdens fattige holdes fortsatt nede i undertrykkelse. Flertallet av menneskene er fratatt retten til å delta i utformingen av sin egen livssituasjon gjennom politisk og faglig arbeid.

Menneskelivet trues ved at mennesket fratas sin rettsbeskyttelse før det er født og foran døden, ved trusselen om bruk av våpen som kan ødelegge alt liv og ved en ressursbruk som gjør det umulig å gi alle sultne mat og alle syke medisinsk behandling.

På alle disse feltene trues menneskets verd og menneskenes rettigheter i dagens verden. Vi er alle kalt til å bidra til virkeliggjøringen av menneskenes gudgitte verdi og rettigheter. Hver på vårt sted, sammen med alle mennesker av god vilje, skal vi danne et mønster i menneskeverdens og menneskerettighetenes vev.

Jeg har så langt lagt vekt på den forpliktelse Gud gir alle mennesker til å virkeliggjøre internasjonal solidaritet. Men hva med kirken? Gis den et spesielt

oppdrag i denne saken, eller er dens oppdrag og livsvirkelighet slik å forstå at spørsmålet om hvordan menneskeheten sørger for fordelingen av skaperverkets goder, og hvordan samfunnet tar vare på de underprivilegerte, er et spørsmål
110 kirken skal overlate til den enkeltes samvittighet og gode skjønn eller til politiske myndigheter. Kirken kan gi generelle retningslinjer, men ikke gå inn i noe konkret engasjement, hevder mange.

I denne sammenheng har det vært vanlig i den lutherske tradisjon å orientere seg
115 ut fra den såkalte to-regimentslæren: Den såkalte to-regimentslærens hovedpoeng er at Gud styrer verden på to måter; dels som skaper og opprettholder gjennom sitt verdslige regimente, og dels som frelser og forløser gjennom sitt åndelige regimente. Slik sett har dette lærepunktet sentral betydning når det gjelder synet på kirken, på forholdet mellom Gud og verden,
120 på stat og øvrighet, osv. Men regimentslæren må først og fremst forstås som en sosialetisk modell som danner utgangspunktet for den enkelte kristnes sosio-politiske engasjement og kirkens sosialetiske ansvar.

Tradisjonelt har den lutherske to-regimentslære ofte vært brukt til å pålegge
125 kirken en viss tilbakeholdenhet i politiske saker. Denne lærens hovedpoeng er imidlertid at kirken ikke skal inneha verdslig eller politisk makt. Når to-regimentslæren benyttes til å pålegge kirken begrensninger i hva den kan uttale seg om, er det derfor på siden av saken. Kirken innehar Ordets makt, den skal uttale det som må sies utifra Guds ord. En kristen sosialetikk som er
130 handlingsorientert og som står for bestemte verdier og samfunnsideal, skal med basis i to-regimentslæren spille en aktiv rolle i forhold til politiske og samfunnsmessige problemer. Dette må komme til uttrykk på alle plan i kirken. Samfunnet og staten har ikke noen egenlovmessighet. De er en del av Guds styresett. Også det verdslige regimente er Guds regimente.

135 I dette perspektivet må vi forstå kirkens profetiske kall overfor dem som hersker i denne verden. Kirken er bærer av Kristi egen visjon for det menneskelige fellesskap og Guds eget bilde av hvordan menneskehetens livsvilkår skal være. Det er kirkens profetiske kall å løfte fram denne visjonen overfor dem som
140 styrer det menneskelige fellesskap, nasjonalt og internasjonalt. Det ville være luftig og abstrakt om lette innskrenket seg til generelle målsetninger. Ivar Asheim skriver at å «tale til samvittighetene kan man ikke gjøre uten å tale konkret. Etisk bevissthet som ikke er bevisst om konkrete forhold, er i virkeligheten mangel på bevissthet.» Studerer vi profetenes tale i Det gamle

testamente og Jesu egen forkynnelse, ser vi da også at den alltid har en konkret adresse og omtaler konkrete valgsituasjoner. Det samme er tilfelle hos Martin Luther, som er opphavsmannen til læren om de to regimenter. Det må nødvendigvis være slik: Det er i de konkrete valgsituasjoner prioriteringer og
150 interesser viser seg i all sin klarhet. Disse valgsituasjonene er derfor det sted der kirken av sin Herre er kalt til å delta, ikke for å herske, men for å tjene de mennesker Gud setter først: de underprivilegerte, utstøtte og livstruede.

Det er her kirken får en berøringsflate med det som skjer i nasjonal og
155 internasjonal politikk. Når kirken taler menneskets sak mot systemene, de fattiges sak mot dem som søker å øke sin velferd, de angstfyltes sak mot dem som setter sin trygghet i sin styrke, da er den et talerør for Guds egen omsorg for menneskene.

160 Det er i denne forbindelse viktig å understreke at kirken som bærer av Guds ord og fortolker av Guds vilje ikke kan nøye seg med en ren sinnelagsetikk. Det vil lett bli et moralfilosofisk dogme i politiske miljøer at «hensikten helliger midlet». Dersom motivet er godt, og en gjør så godt en kan, vil de konkrete politiske tiltak være etisk akseptable. Men en kristen etisk tenkning som
165 orienterer seg ut fra forpliktende normer, kan ikke unnlate å prøve både motivene og de politiske løsninger på et objektivt normsystem. Det er handlingenes karakter som avgjør om de er etisk forsvarlige. Det er ikke politikernes gode vilje og deres ønsker om å gjøre det best mulige som i seg selv gjør deres beslutninger etisk høyverdige. Det avgjørende er i hvilken grad den
170 konkrete politikk lar seg begrunne og forsvare ut fra etiske normer som sikter på å fremme Guds gode vilje med menneskene.

«Når et lem lider, lider hele legemet»; sier Guds ord. (1 Kor 12,26). Det betyr at andres liv i andre deler av verden, er en del av mitt eget liv. Den forfulgte i
175 Sovjetunionen, den undertrykte i Sør-Afrika, etc., deres lidelse og kamp er ikke deres kamp som jeg lidenskapsløst kan ta stilling til, det er også min lidelse og min kamp fordi vi sammen utgjør et fellesskap der andres lidelse også er vår egen lidelse.

180 Slik Kristus selv overvant døden, slik er kirken et fellesskap som har del i seieren. I kampen mot det onde lever vissheten om seier. Slik er kirkens kamp et tegn for verden om det håpet Gud selv har gitt oss: håpet om en ny himmel og en ny jord der rettferdigheten bor, og der våpnene er smidd om til plogjern. (2 Pet 3,13; Jes

Visjonen og håpet om en ny himmel og en ny jord er altså ikke noe som brukes til å vende oss vekk fra denne verdens kamp, men som sender oss inn i den, og som gir denne den daglige kamp et perspektiv som gjør det mulig å fortsette den.

Vi har ikke løfte om at menneskeheten skal komme fram til et fellesskap i kirke og samfunn der vi fullt og helt lever med hverandre etter Skaperens mening og vilje. Det er gitt oss et løfte om en fremtid der Gud selv skal virkeliggjøre dette
 195 håp i skapelsen av en ny himmel og en ny jord. Men dette har Gud lovet oss: Han kjemper sammen med oss. Hans kjærlighet møter oss i tilgivelse også for vår maktesløshet og motløshet.

Det er viktig å understreke at kirken bærer fram sitt budskap i samfunnet på
 200 mange måter.

a) Kirkens mest sentrale oppdrag er å forkynne evangeliet om frelsen i Jesus Kristus. Det er ordet om hvordan Gud i Kristus forsonet verden med seg selv (2 Kor 5,19). Derfor kan kirkens oppdrag kalles forsoningens tjeneste.

205

Men forsoning med Gud og forsoning mellom mennesker går hånd i hånd. «Om noen sier at han elsker Gud, men likevel hater sin bror, da er han en løgner» (1 Joh 4,20). Det nye liv som evangeliet skaper får også konsekvenser for den kristnes holdning til andre mennesker: «Men den som ser en bror lide
 210 nød og lukker hjertet til for ham når han selv har mer enn nok å leve av, hvorledes kan han ha Guds kjærlighet i seg?» (1 Joh 3,17).

Fordi kirken er satt til å forkynne både Guds evangelium og Guds lov, er det ikke rett å spille etisk veiledning ut mot forkynnelse til frelse. Når det heter at
 215 kirken må være varsom med å uttale seg om sosiale og samfunnsmessige forhold fordi det svekker dens egentlige oppgave, da beror dette på en dobbelt misforståelse.

Dels ser en ikke at evangelium og lov går hånd i hånd. Det er neppe noen av
 220 kirkens ansvarlige ledere som har stoppet opp med den regelmessige forkynnelse av evangeliet fordi om de har gitt etiske vurderinger av politiske eller sosiale forhold. Den profetiske dimensjon i forkynnelsen kan ikke pilles ut mot det

apostoliske frelsesbudskap.

225

Men dels ligger det en annen tilsnikelse i kravet om at kirken skal holde seg utelukkende til forkynnelsen av evangeliet. Det blir hevdet at kirken blander sammen politikk og evangelium når den i virkeligheten uttaler seg om begge deler t fra forskjellige foranledninger. Med tanke på kirkens budskap i Norge
230 under den siste verdenskrig, skriver Torleiv Austad at «sett i to-regimentslærens perspektiv er tanken (i dokumentet Kirkens Grunn) at det åndelige regimentet har ansvar for de etiske aspekter i det verdslige regiment». Dette er ikke å blande sammen evangelium og politikk.

235 En enda større tilsnikelse er det når det hevdes at kirkens forkynnelse ved å rettes mot sosiale og samfunnsmessige spørsmål fører til at frelsen blir ensidig tolket som sosial frigjøring. Den faren mener jeg at representative norske kirkelige uttalelser har holdt seg klart borte fra. Den som framsetter slike påstander plikter selv å føre sannhetsbevis for dem. Det avgjørende er at forkynnelsen av
240 Guds ord etter seg både mot menneskenes tro og liv, og at frelse og rettferd hører sammen.

b) Men kirken bærer også fram sitt budskap i sjelesorg og veiledning overfor enkeltmennesker. Det er en hovedoppave for kirken å veilede de enkelte
245 samvittigheter slik at menneskers handlinger orienteres mest mulig i forhold til Guds vilje.

c) Kirken bærer også fram et budskap til verden ved sine diakonale. handlinger. - Diakoni er kirkens omsorg for mennesker i nød. Ved forskjellige hjelpetiltak og
250 ved å delta kampen for en rettferdig fordeling av godene i Guds skapte verden vitner kirkene om Guds egen omsorg for menneskeheten.

d) Kirkens ansvar for å tolke Guds vilje for menneskenes samvittighet kommer ofte praktisk til uttrykk ved uttalelser fra kirkelige organer. Et felles trekk ved
255 slike uttalelser er at de gir en etisk vurdering av bestemte saksforhold eller belyser etiske aspekter ved planlagte tiltak på det samfunnsmessige område. Det er lang tradisjon for at myndighetene - uansett politisk farge har utbedt seg høringsuttalelser fra biskopene om viktige lovsaker, handlingsprogrammer o.l.

260 Det er altså ikke noe nytt at kirken har uttalt seg om politiske spørsmål. I utredningen «Den norske kirke og læren» (NOU 1985:21) er det nevnt et vidt

265 spektrum av saker der det foreligger kirkelige høringsuttalelser fra spørsmålet om fremmedarbeidernes kår til samlivsspørsmål, medisinsk forskning og forslag til ny vernepliktslov og utviklingshjelp.

270 e) Et viktig spørsmål i denne sammenheng er hvilken autoritet slike kirkelige uttalelser kan gjøre krav på. Det reiser igjen spørsmålet om hvilke nivåer som finnes for kirkens engasjement i samfunnsproblemene. Det bør i utgangspunktet understrekes at i politiske spørsmål er det primært lekfolket som er kirken. «Kristent samfunnsansvar er i første rekke en sak for kristne enkeltpersoner plassert over hele spekteret av samfunnsposisjoner» (NOU 1985:21, s. 140).

275 Men i den kompliserte politiske virkelighet vil kirken også ha bruk for fagorganer med en sammensatt ekspertise. Det har kirken hatt de senere år i utvalg som Komitéen for Internasjonale Spørsmål, Sosialetisk Utvalg, Mellomkirkelig Råd o.l. En blanding av teologisk, etisk, politisk og samfunnsvitenskapelig ekspertise i slike organer har gjort det mulig for de mer
280 representative organer i kirken å få en grundig utredning av en rekke kompliserte spørsmål.

Bispemøtet har gjennom et lengre tidsrom ved sine uttalelser framstått som uttrykk for en mer autoritativ tolkning av samfunnsspørsmål og en mer
285 representativ etisk vurdering i kirkelig sammenheng. Dette er dels begrunnet i det læreansvar som etter tradisjonell betraktning tilligger biskopene, og dels i at Den norske kirke inntil opprettelsen av Kirkemøtet har savnet et representativt sentralorgan som med autoritet har kunnet uttale seg på kirkens vegne.

290 Ifølge Kirkemøtets egen selvforståelse, slik den ble uttrykt i et prinsippvedtak under det første kirkemøtes sesjon i Oslo i 1984, vil møtet «ha mulighet for å ta selvstendig initiativ på alle områder, og det har myndighet til å uttale seg i saker som blir forelagt det, eller som det selv ønsker å ta opp (sak KM 5/84). Dette gjelder også spørsmål som hører inn saksområdet folk og samfunn.

295 I forhold til de politiske miljøer og de politiske beslutningsorganer er det rimelig å vente at uttalelser fra Bispemøtet eller fra Kirkemøtet framstår med større vekt enn uttalelser fra enkeltpersoner og utvalg.

300 Det er grunn til å understreke at vi ikke har noe absolutt autoritativt læreembete

eller læreorgan i vår kirke, og at kirkelige uttalelser - selv om de kommer fra høyeste nivå - ikke kan tillegges en slik vekt at de binder samvittighetene i etiske og samfunnsmessige spørsmål.

305

Men det er på den annen side ingen grunn til å anta at entydige kirkelige vurderinger fra Bispemøtet eller fra Kirkemøtet ikke har en betydelig moralsk tyngde. Når kirkens kall er å veilede samvittighetene ut fra Guds ord, vil intensjonene med en uttalelse nettopp være å gi råd om de etisk mest forsvarlige løsninger også på det politiske område. Men kirken må overlate den endelige politiske avgjørelse til de organer som er gitt myndighet og ansvar til å fatte de konkrete beslutninger.

315

Sentrale kirkelige uttalelser i etiske og samfunnsmessige spørsmål har derfor sin vekt ikke ut fra formell autoritet, men ut fra det saklige innhold og den overbevisnings tyngde de fremkommer med. Kirken har ordets makt, men ingen ytre formell autoritet til å sette verdslig eller politisk makt bak sine ord.

320

Det er viktig at det foregår en bred meningsdannelsesprosess omkring de etiske spørsmål som kirken tar opp. Innenfor kirken vil det ofte være forskjellig syn og ulike oppfatninger. Det er derfor nødvendig at det i kirken som helhet er respekt for meningsforskjeller, og at det gis plass for en ekte dialog. Men enkeltpersoner og grupper som ønsker å mene noe på vegne av kirken, står under det samme krav som kirkens offisielle organer når det gjelder å begrunne sine standpunkter med en klar bibelsk referanse.

325

I min nyttårstale til prestene i Oslo bispedømme sa jeg bl.a. følgende i forbindelse med at vi gikk inn i FN's internasjonale fredsår:

330

«Det er mitt håp at året som kommer vil bringe en trygg og rettferdig fred nærmere for millioner av mennesker som i dag lever i angst og usikkerhet, i skyggen av våpnene og under atomavskrekkingens umoralske trussel. Vi må be om og håpe på at nasjonenes ledere vil gjøre mer for å avskaffe årsakene til krig, ved å stanse undertrykking, motarbeide fattigdom og urettferdige økonomiske systemer, respektere menneskerettighetene og gi tillit og forsoning en sjanse. Mest av alt håper vi at alle kjernefysiske våpen og liknende våpensystemer som rammer blindt og har en ødeleggeskraft som setter skaperverket i fare, må fjernes, som de sataniske uttrykk de er for menneskets opprør mot Gud.

335

For mange mennesker vil kirkens troverdighet være avhengig av om den taler klart og varmt i slike spørsmål. Mange har i dag sett at kirkene i verden kanskje er den siste skanse for tanken om en løsning av konflikter ved ikke-voldelige midler. Det er mitt håp at kirken og menighetene i vårt land kan stå i fremste rekke, og samarbeide med andre mennesker av god vilje, for å legge et bedre, grunnlag for fred med rettferdighet i året som kommer.»

Svært ofte viser det seg at de aller fleste konflikter i diskusjonen om internasjonal solidaritet dreier seg om forholdet mellom våre egne norske nasjonale særinteresser og spørsmålet om hva som tjener menneskehetens felles beste.

I de aller fleste slike spørsmål vil det være en rekke faktorer som spiller inn. Jeg skal ikke gi inntrykk av at vi står overfor enkle løsninger eller opplagte handlingsmønstre. Jo mer konkret en søker å være, desto større vil muligheten til uenighet være. Og det vil ofte nok forekomme etiske dilemmaer, der ingen løsning er helt ut god eller dårlig, men hvor en kan bli tvunget til å velge et mindre onde fremfor et større onde. Kirken kan likevel ikke dra seg tilbake fra å ta standpunkt i kompliserte spørsmål. Den kan heller ikke nøye seg med å stille spørsmål, men må fullføre det etiske resonnement fram til de konkrete valg.

Jeg finner det påkrevet at det er rom for bevisst etisk refleksjon når vi velger vår kurs i det internasjonale samarbeidet. Det vil være forholdsvis enkelt å bli enige om generelle og overordnede etiske vurderinger, som f.eks. at apartheidsystemet er moralsk forkastelig. Men hva er det mulig å si om den etiske gehalt i praktiske handelspolitiske tiltak? Mitt svar er at i valget mellom flere løsninger er den modell mest moralsk anbefalelsesverdig som er til gagn for de fattigste og mest hjelpeløse. Det er et sterkere moralsk imperativ i tiltak som kan presse regimet i Sør-Afrika til å oppgi sin umenneskelige undertrykkelsespolitikk enn i tiltak som sikter på å opprettholde vår høye levestandard og alle våre nåværende arbeidsplasser i Norge.

Etter luthersk lære er staten et uttrykk for Guds fortsatte skapelse og styring av verden. Staten er ikke bare en menneskelig anordning for praktiske formål, men er forankret i Guds vilje og oppdrag. Dens autoritet er avledet fra Gud, forutsatt at statens virksomhet tjener Guds hensikt med verden og belønner det gode og bekjemper det onde. (Rom 13, 3-5). Det er statens oppgave å tilveiebringe gode vilkår for menneskelig liv og sameksistens.

380 Den augsburgske bekjennelse sier at: «den verdslige øvrighet befatter seg med saker som er helt forskjellige fra evangeliet. Den verdslige makt beskytter ikke sjelen, men med sverdet og legemlige straffer beskytter den legeme og gods mot andres makt» (Art. 28).

385 I dagens kompliserte samfunn er det blitt ytterst vanskelig å henvende seg til den moralske samvittighet hos dem som sitter med makten. I mange tilfeller er ikke makten utelukkende der hvor den formelt antas å være i et demokratisk samfunn: hos det parlamentariske organ eller en regjering. Den egentlige makt kommer ofte til uttrykk i interesseorganisasjoner, næringslivsorganisasjoner, 390 arbeidsgiverorganisasjoner og fagbevegelsen, multinasjonale selskaper, eller etablerte rådgivningsorganer som ut fra en bestemt samfunnsanalyse gir en faglig ekspertise som får sin egen lovmessighet. Det er langt på vei teknokratene som styrer samfunnet.

395 Men også i forhold til en slik komplisert sosial- og politisk maktstruktur, forblir det en viktig del av kirkens åndelige oppgave å kalle de politiske styringsorganer til ansvar og utøve en kritisk oppgave overfor deres mål og handlinger, ut fra vurderingen av om de politiske beslutninger tjener rettferdighet, likhet og menneskeverd.

400 Jeg er blitt stadig mer overbevist om at kirken ikke må være taus i de spørsmål som opptar menneskene. Kirken taler med sine ord, men den roper ofte ved sin taushet. En kirke som unndrar seg fra byrden og smerten ved å tale om menneskers nød er ikke mindre politisk enn den kirke som taler åpent ut mot urett og selvhevdelse i samfunnsstrukturer og politiske programmer. Kirken blir 405 ikke mer troverdig ved å sitte på galleriet i samfunnsdebatten. Derfor er det min overbevisning at kirken må tale myndig og varmt til dagens mennesker. Den er satt til å tale livets ord i dødens verden. Ord kan prøves på sannhetens målestokk, Guds ord. Taushet kan lett bli tolket som likegyldighet, den verste av 410 alle synder (Wiesel).

Det er lettere å akseptere det profetiske oppdrag som kirken har, når den vender seg mot åpenbare brudd på menneskerettene eller mot handlinger som udiskutabelt fremstår som uforsvarlige utfra en etisk bedømmelse. Slik vi ser det 415 i dag, var det riktig og nødvendig at kirken vendte seg mot den nazistiske ideologi og mot Hitlers grusomheter under den annen verdenskrig. Men det kan være vanskeligere å se det berettigede i at kirken også kjenner seg moralsk

420 forpliktet til å være en angstfylt menneskehets røst mot atomtrusselen eller å tale de fattiges og undertryktes sak i vår verden i dag.

Det kan være vanskeligere å godta en etisk varselsklokke overfor sikkerhetspolitiske maksimer eller en bestemt type handelspolitikk eller en filosofi om bistandspolitikken som ser mer på hva som gagnar vår egen økonomi enn de fattige nasjoners. Det finnes en utbredt økonomisk pragmatisme og 425 praktisk materialisme i vårt samfunn som til tider får ideologiske overtoner og framtrer med en nesten religiøst farget overbevisning. Slike holdninger, som ofte er ubevisste, er i virkeligheten konkurrerende etiske systemer til den kristne etikk. De har sin egen lovmessighet, og bunner i en sterk tro på systemets 430 berettigelse.

Men kirkens kall vil det være å spørre etter hvilket menneskesyn en slik politikk bygger på, hvilken oppfatning av hva som er livets grunnleggende verdier, - 435 profitt, fremgang, materiell velstand, eller verdige og rettferdige livsmuligheter for flest mulig.

Kirken vil måtte spørre om de politiske beslutninger fremmer de beste mål for hele menneskeheten, og om de midler som benyttes respekterer Guds skaperverk og fremmer en ansvarlig bruk av jordens ressurser.

440

Den politiske hverdag stiller oss overfor harde etiske dilemmaer. Politikk blir til i skjæringspunktet mellom det som i lys av en moralsk målsetting er ønskelig, og det som er politisk mulig. Det kan også bli en spenning mellom det som er 445 mulig i øyeblikket, og det som er mulig på noe lengre sikt. Men mulighetene vil avhenge av den moralske vilje i befolkningen og i nasjonene. Og kirken kan med klar, konkret tale om det moralsk nødvendige bidra til å styrke den moralske vilje og dermed til å skape nye handlingsmuligheter. Nettopp derfor er det viktig at politikerne innrømmer kirken full frihet til å tale direkte og konkret inn i aktuelle konfliktsituasjoner, også om dens tale i øyeblikket kan føles smertelig 450 for dem selv i det dilemma de ser seg stilt overfor. Dette er en pris politikerne må betale for at nye muligheter eventuelt skal kunne åpne seg. Politikk angår alle mennesker og hele deres livssituasjon. Kirkens budskap angår også alle mennesker og deres livssituasjon. Og omvendt: Det som angår menneskene angår kirken. Det er derfor umulig å stenge kirken ute fra det politiske rom. 455 Kirken vil alltid måtte engasjere seg i politikk, fordi dens oppdrag er å formidle frelse, forsoning og rettferdige livskår for hele menneskeheten.

Kilde

Kirke og Kultur, årg. 92, h. 3 (1987), s. 139-150.

460

Emner

Innlegg, Kirke, Kirke og stat, Kristendom, Kultur

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/skal-kirken-tale-eller-tie>

465

470

475

480

485

490

495